

Giftsvampar och svampgifter kan bli ett standardverk om giftiga svampar, spår recensenten.

Giftsvampar och svampgifter
Rut Folke, Anders Hirell, Peter Hultén och Anna Myrnäs
[Svamprutan, 2023]

Gediget om giftsvampar

Svampar, gifter och svamparnas historia i samma bok. Recensenten **OLLE MATSSON** blir inte besviken.

EN MODERN SVENSK BOK om giftiga svampar! Den är efterlängtdad – det är mer än 30 år sedan ett häfte med samma titel gavs ut och då som en del i Brevskolans kurs *Plocka svamp*. Författare till det häftet

var Pelle Holmberg och Hans Marklund.

Redan insidan av pärmen på *Giftsvampar och svampgifter* väcker lust. Den pryds av tjugo vackra frimärken med svampmotiv. Boken är som sig bör rikt

illustrerad med välliknande fotografier i färg.

Några inledande sidor ger allmän information om artnamn, mykologiska grundbegrepp som exempelvis sporfärger och hattformer samt ordförklaringar. De följs av ett kort kapitel om allmänna aspekter på svampförgiftningar.

Svamparna presenteras genomgående med underrubrikerna kännetecken, lukt och smak, sporer, eventuell färgreaktion med reagens, växtplats, växtsätt och säsong, utbredning och frekvens samt förväxlingsarter. På motsvarande sätt presenteras toxinerna med namn, inledande beskrivning, verkningsmekanism, symtom och behandling.

DEN FÖRSTA STÖRRE avdelningen är avsnittet *De allvarligaste förgiftningarna*. Det inleds med 15 sidor om de livsfarliga amatoxinerna som finns i vit och lömsk flugsvamp, men även i gifthätting och bandad giftfjällskivling. Kapitlet är försett med nära dussin utomordentliga färgfoton. Några kemiska strukturformler ges inte i boken, och det vore inte heller rimligt.

Enbart amatoxinerna är kända i nio varianter. Det kunde kanske ändå ha nämnts att amatoxinerna är cykliska peptider. Är man ändå intresserad av strukturformler men inte har tillgång till vetenskaplig litteratur kan engelska Wikipedia rekommenderas som ett komplement.

De tidiga symtomen vid förgiftning av amatoxiner, efter 8–24 timmar, är buksmärter och diarréer, men efter några dygn mår den drabbade bättre. Om inte behandling sätts in i tid kan giftet dock orsaka en mycket farligare bestående leverskada. Levertransplantation är då nödvändig – i annat fall leder förgiftningen till döden.

I nästa kapitel avhandlas orellanin, som finns i flera arter av spindelskivlingar. Vid förgiftningar orsakade av dessa är njurskador de mest allvarliga följderna men symtomen kommer oftast först efter en till två veckor.

Sedan följer ett kapitel om gifter i pluggskivling som kan orsaka autoimmun hemolys samt om gyromitrin, som finns bland annat i stenmurkla. Svamptoxiner som påverkar nervsystemet ägnas 26 sidor. Här finns ibotensyra och muskimol (finns i panterflugsvamp) samt röd och brun flugsvamp), psilocybin och psilocin samt muskarin. En femtedel av boken ägnas sedan åt toxiner som i huvudsak är mag-tarmretande.

I SEPARATA KORTARE avsnitt behandlas arter som inte låter sig inordnas under huvudrubrikerna. Några, till exempel grå bläcksvamp, innehåller coprin som ger besvär tillsammans med alkohol. Svampar som misstänks orsaka cancer eller ger allergier, mögeltoxiner, mjöldryga och miljögifter avslutar genomgången av giftsvampar och svampgifter.

De avslutande drygt 40 sidorna, som avhandlar giftsvampshistoria, finner jag särskilt intressant. Först presenteras Elias Fries (1794–1878) som brukar anses vara mykologins fader. Därefter följer historiska notiser om 25 av de arter som tas upp i boken.

Ett avsnitt med referenser är organiserat efter kapitelrubrikerna och följs av ett användbart index.

Mina högt ställda förväntningar har infriats med råge. Boken kommer under lång tid att vara standardverket om giftsvampar i Sverige, till gagn för både intresserade lekmän, läkare och andra specialister – och inte minst för folkhälsan. ◻

Av Olle Matsson, professor emeritus i kemi, Uppsala universitet.

